

Emina Imamović¹

Derviša Zahirović²

Edin Jahić³

SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA I FINASIRANJE TERORIZMA U SEKTORU OSIGURANJA U BOSNI I HERCEGOVINI SA OSVRTOM NA ZAŠTITU LIČNIH PODATAKA

Sažetak

Autori će u ovom radu prikazati pravni okvir koji se odnosi na sprečavanje pranja novca u oblasti osiguranja s posebnim osvrtom na jako aktuelno pitanje zaštite ličnih podataka, kako na nivou cijele Bosne i Hercegovine, tako i u entitetima. Također, cilj je sagledati različite mogućnosti koje se ovim zakonskim okvirima nude u cilju sprečavanja pranja novca u predmetnoj oblasti. Osim toga bit će prikazani i različiti modeli pranja novca koji se pojavljuju u praksi kod obavljanja djelatnosti osiguranja. I na kraju sagledavajući kompleksnu sliku stanja u ovoj oblasti, zaključit ćemo da je Bosna i Hercegovina napravila značajan iskorak u provedbi mjera za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma u sektoru osiguranja u smislu njihove usklađenosti sa FATF standardima. Međutim, dodatni napor će biti potreban u smislu harmonizacije evropskih standarda u oblasti zaštite ličnih podataka sa legislativom za sprječavanje pranja novca.

Ključne riječi: pranje novca, osiguranje, zaštita ličnih podataka, direktive, FATF, osiguravajuća društva

1. Uvod

Pranje novca je proces tokom kojeg kriminalci i njihovi saradnici koriste finansijski i nefinansijski sistem radi vršenja transakcija ili prijenos sredstava sa jednog računa na drugi kako bi sakrili izvor i stvarnog vlasnika sredstava sve u cilju legalizacije nezakonito stečenog novca.

Prema Zakonu o sprečavanju pranja novca i finasiranja terorističkih aktivnosti,

¹ MA ekonomije, doktorantica na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici

² MA prava, doktorantica na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici

³ MA državnog menadžmenta i ljudskih prava, doktorant na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici.

pranje novca podrazumijeva zamjenu ili prijenos imovine ako je ta imovina stečena kriminalnim radnjama, a s ciljem prikrivanja ili zataškavanja nezakonitog porijekla imovine ili pružanja pomoći nekoj osobi koja je umiješana u takve aktivnosti radi izbjegavanja zakonskih posljedica počinjenih radnji; prikrivanje ili zataškavanje prave prirode, mjesta porijekla, raspolaganja, kretanja, prava na ili vlasništva nad imovinom ako je ta imovina stečena kriminalnim radnjama ili činom sudjelovanja u takvim radnjama; sticanje, posjedovanje ili korištenje imovine stečene kriminalnim radnjama ili činom sudjelovanja u takvim radnjama; sudjelovanje ili udruživanje radi činjenja, pokušaja činjenja odnosno pomaganja, poticanja, olakšavanja ili davanja savjeta pri činjenju bilo koje od navedenih radnji.⁴

Pranje novca označava aktivnost usmjerenu na prikupljanje nepošteno ili nezakonito stecenih prihoda putem dopuštenih poslova.⁵

Pranje novca predstavlja dinamičan proces koji se prilagođava privrednim tokovima i zakonodavstvu, na nacionalnom i međunarodnom nivou, a odvija se kroz falsifikovanje finansijske dokumentacije i kroz manipulacije u sistemima međubankarskih transakcija.⁶

Pranje novca može dovesti do destabilizacije finansijske stabilnosti jedne države, kroz narušavanje finansijskih odnosa, slabljenja međunarodne trgovine, smanjenju investicija i generalno narušavanje ugleda, čemu je bila izložena i Bosna i Hercegovina dolaskom na „sivu listu“.

U literaturi se pominje da je izraz “pranje” promovisao londonski The Guardian prije tridesetak godina u vezi s poznatom Nixonovom aferom Watergate, gdje se radilo o iznosu od 200.000 dolara koji su navodno bili predviđeni za finansiranje američke republikanske predizborne kampanje.⁷

Često je u praksi pominjan i slučaj Al Kaponea u vezi sa pranjem novca u doba zabrane trgovine i prodaje alkohola u Čikagu sa početka dvadesetog stoljeća. Iako je bio poznat kao vođa organizovanog kriminala, sudjelovao u ubistvima, reketiranju i drugim kriminalnim aktivnostima, nije bio osuđen zbog toga, već zbog posjedovanja imovine, koju nije prijavio i na koju nije platio porez.

Osnov za postupanje organa gonjenja koji u fokus istrage stavljaju imovinu, a ne aktivnosti kriminalca bio je predmet presude Vrhovnog suda Sjedinjenih

---

⁴ Član 2, Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, “Službeni glasnik BiH”, br. 47/14, 46/16.

⁵ Ž. Vukelić, „Ima li pranja novca?“. preuzeto iz S. Cindori, “Sustav sprječavanja pranja novca”, *Finansijska teorija i praksa* 31, 58.

⁶ A. Zirojević, „Savremene tendencije u načinima pranja novca i sprečavanja terorizma u Republici Srbiji“, doktorska disertacija, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2017, 47.

⁷ M. Giunio, M., “Mjere za sprječavanje pranja novca” preuzeto iz S. Cindori, “Sustav sprječavanja pranja novca”, *Finansijska teorija i praksa* 31, 58.

Američkih Država u slučaju „Sjedinjene Države protiv Sullivan“⁸. U ovoj presudi Vrhovni sud SAD-a je zaključio da pojedinac je obavezan platiti porez na svu imovinu, bilo da je ona stečena zakonitim ili nezakonitim radnjama.

2. Međunarodni propisi

Porast broja kriminalnih radnji koje su označene kao „pranje novca“ ponukao je međunarodnu zajednicu na donošenje niza konvencija, preporuka i smjernica.

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari⁹, kojom se razmatra problem i određuju načini borbe protiv narkotika oduzimanjem profita stečenih od nezakonite proizvodnje i prometa narkoticima, te promovira međunarodna suradnja država članica. Ovo je prvi dokument kojim se kažnjava pranje kroz kaznu za djela iz kojih proozilazi prljavi novac.

Na sastanku zemalja G-7 u Parizu 1989. godine formirana je Radna grupa za finansijsko djelovanje (Financial Action Task Force - u daljem tekstu: FATF) čija je zadaća praćenje provođenja mjera za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Zadatak ove Grupe je uspostavljanje standarda za suzbijanje pranja novca, finansiranja terorizma i finansiranja proliferacije oružja za masovno uništenje, procjenu usklađenosti sa standardima FATF-a i prepoznavanje prijetnji integritetu međunarodnog finansijskog sistema i odgovaranje na njih kroz studije visokorizičnih jurisdikcija i tipologija. Standardi koje FATF primjenjuje u borbi protiv pranja novca i finansiranje terorizma su poznati kao “FATF Preporuke”. Pomenute preporuke predstavljaju globalni standard za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma i njhova neadekvatna primjena odnosno integrisanost u pravno-institucionalni sistem države, može imati ozbiljne posljedice za datu zemlju, što znači da države koje svoj sistem za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma nisu uskladile sa FATF preporukama i kroz određenu procjenu poduzetu u skladu sa FATF metodologijom smatraju se kao “države višeg stepena rizika u pogledu pranja novca i finansiranja terorizma”.¹⁰

Rezolucija 2462¹¹ traži od zemalja članica UN-a da primjene sveobuhvatne međunarodne standarde sadržane iz preporuka FATF-a. Provedba preporuka FATF-a postala je međunarodna pravna obaveza, s obzirom da član 25. Rezolucije obavezuje zemlje članice UN-a na provedbu rezolucija donesenih u skladu sa

⁸ Vrhovni sud Sjedinjenih Američkih Država, Uniteded States vs. Sullivan, No. 851, 1927, <https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/274/259.html>, 20.10.2019.

⁹ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari, Beč, 1988.

¹⁰ FATF Preporuke, Financial Action Task Force, Pariz, 2012, <http://www.fatf-fafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>, 08.09.2019.

¹¹ Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 2462. New York, 2019.

Poglavljem VII Povelje Ujedinjenih naroda, dok član 103. pojašnjava da će obaveze donesene po osnovu Povelje UN-a prevagnuti u odnosu na bilo koji drugi međunarodni sporazum.

Konvencija 141. Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom¹², koja propisuje obavezu oduzimanja profita iz svih nezakonitih djelatnosti te međunarodnu suradnju u zapljeni i podjeli oduzetih sredstava.

Smjernice Vijeća EU o sprječavanju korištenja finansijskog sistema radi pranja novca¹³ kojim se propisuje identifikacija stranke, dubinska analiza, verifikacija i nadzor klijenta – stvarnih vlasnika, limiti korištenja gotovine, prepoznavanje povezanih, nelogičnih i sumnjivih transakcija, obaveza izvještavanja, zabrana objavljivanja informacija, maksimalna zaštita djelatnika finansijskih institucija od odgovornosti zbog odavanja informacija, osposobljavanje osoblja i upravljanje rizicima, vođenje evidencije i statistike, nadzor i sankcije.

Direktiva o sprečavanju pranja novca iz 2005. godine poznata i kao treća Direktiva.¹⁴

Uredba 1781/2006 propisuje obavezu da informacije o nalogodavatelju prate transfer novca radi sprječavanja, istraživanja i otkrivanja pranja novca te finansiranja terorizma.

Direktiva 2015/849 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma izmjenila je Uredbu br. 648/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća te stavila van snage Direktivu 2005/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća i Direktivu Komisije 2006/70/EZ.

3. Sprječavanje pranja novca u BiH

Oblast sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u Bosni i Hercegovini regulisana je Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i Pravilnikom o provedbi Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.¹⁵ Obveznici primjene sprečavanja novca i finansiranja terorizma dužni su koristiti Uputstvo o načinu popune

---

¹² Konvencija 141. Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom, Strasbourg, 1990.

¹³ Smjernice Vijeća EU o sprječavanju korištenja finansijskog sistema radi pranja novca, 1991/308/EEC, 2001/97/EC i 2005/60/EZ

¹⁴ Direktiva 2005/60/EC je više puta mijenjana: Directive 2007/64/EC, Directive 2008/20/EC, Directive 2009/110/EC, Directive 2010/78/EC, Directive 2013/36/EC.

¹⁵ Pravilnik o provedbi Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, "Službeni glasnik BiH", br. 41/15.

obrazaca i elektronskog unosa podataka za prijavu novčanih transakcija.¹⁶

Za uspješnu borbu protiv pranja novca veliki značaj imaju preventivne mjere, među kojima izdvajamo i one koje se tiču analize i procjene rizika. Sistem analize zasnovan na procjeni rizika suprotan je sistemu zasnovanom na pravilima, koji je bio u primjeni do donošenja prve Direktive iz 1991. godine. Direktiva iz 2005. polazi od sistema zasnovanog na riziku.¹⁷

4. Regulatorni okvir za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma u sektoru osiguranja u BiH

Oblast sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti (u daljem tekstu SPN/FTA) u sektoru osiguranja primarno je regulisana je Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, Pravilnikom o provedbi Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i Uputstvom o načinu popune obrazaca i elektronskog unosa podataka za prijavu novčanih transakcija od strane obveznika, na osnovu kojih su Agencija za osiguranje BiH i entitetske agencije donijele smjernice u oblasti osiguranja vezano za provođenje mjera SPN/FTA.

Prema članu 4. Zakona o SPN/FTA mjere za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u skladu s ovim zakonom provode sljedeći obveznici:

- *društva za osiguranje (koja imaju dozvolu za obavljanje poslova životnog osiguranja),*
- *društva za zastupanje u osiguranju (koja imaju zaključen ugovor o zastupanju u osiguranju za životno osiguranje),*
- *brokerska društva u osiguranju (koja imaju zaključen ugovor o posredovanju u osiguranju za životno osiguranje),*
- *društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima.*

Prema Zakonu o SPN/FTA mjere za otkrivanje i sprječavanje PN/FTA ne primjenjuju se na neživotno osiguranje, što ima uporište u FATF Preporuci 10 (praćenje i poznavanje stranke).

Karakteristike životnog osiguranja u BiH su: nizak iznos prosječne premije po polici, dugo trajanje osiguranja, osiguranje sa štednom komponentom i niskim prinosom na uložena sredstva, veliki gubici u slučaju raskida police prije ugovorenog roka naročito u prvim godinama, premija se plaća bezgotovinski u ratama, zanemarivo mali broj polica kod kojih je premija plaćena jednokratno

---

¹⁶ Uputstvo o načinu popune obrazaca i elektronskog unosa podataka za prijavu novčanih transakcija od strane obveznika, "Službeni glasnik BiH", br. 41/15.

¹⁷ J. Labudović-Stanković, „Pranje novca sa osrvtom na osiguranje“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 03/2013, 57.

gdje je uglavnom riječ o obnavljanju police u slučaju doživljenja tako da proizvod nije podložan pranju novca¹⁸.

Iako se ne primjenjuju, do pranja novca može doći i kod neživotnog osiguranja. U takvim slučajevima oni koji žele da operu novac, mogu ispostaviti osiguravatelju lažne odštete zahtjeve, odnosno zahtjeve koji glase na mnogo veće iznose od realnih (stvarnih šteta). Praksa je zabilježila i slučajeve otkaza police, a zatim uplate veće premije nego što je to potrebno kako bi se kasnije tražio povrat premija viška uz isplate tog viška nekoj trećoj osobi. Za pranje novca podobno je i podosiguranje. Budući da je kod podosiguranja suma osiguranja manja od vrednosti osigurane stvari, kriminalac (osiguranik) može od osiguravatelja da zahteva da on (osiguranik) uplati potrebnu razliku u premiji, s tim da se suma osiguranja poveća.¹⁹

Član 6. Zakona SPN/FTA propisao je da je obveznik (osiguravajuće društvo) dužan preuzeti mjere identifikacije i praćenja klijenta prilikom: obavljanja transakcije u iznosu 30.000,00 KM ili više bez obzira da li je transakcija obavljena u jednoj operaciji ili u nekoliko evidentno povezanih transakcija, a član 15. obavezuje osiguravajuće društvo i drugo pravno i fizičko lice koje se bavi posredovanjem pri prodaji polica životnog osiguranja da preduzima mjere identifikacije i praćenja klijenta u poslovima osiguranja života u slučajevima kada ukupni iznos pojedinačne rate ili nekoliko rata premije koje treba da budu plaćene u roku od jedne godine iznosi ili prelazi sumu od 2.000,00 KM, ili ako isplata jedne premije iznosi ili prelazi sumu od 5.000,00 KM. Mjere identifikacije i praćenja također se preduzimaju i kada pojedinačna rata ili nekoliko rata premije koje treba da budu isplaćene u roku od jedne godine rastu do ili preko iznosa od 2.000,00 KM.

Također, u skladu sa Zakonom o SPN/TFA osiguravajuća društva su obavezna provoditi interne kontrole, prikupljati i dostavljati podatke nadležnim organima, čuvati podatke, te obavještavati Finansijsko obavještajnog odjeljenja Državne agencije za istrage i zaštitu.

4.1. Federacija BiH

Sprečavanje pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti u osiguravajućim društvima u Federaciji Bosne i Hercegovine regulisano je Zakonom o osiguranju²⁰ i Zakonom o posredovanju u privatnom osiguranju²¹.

¹⁸ Procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018. – 2022. godine i Akcioni plan za otklanjanje identificiranih nedostataka u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.

¹⁹ J. Labudović-Stanković, 59.

²⁰ Zakon o osiguranju, "Službene novine Federacije BiH", br. 23/17.

²¹ Zakon o posredovanju u privatnom osiguranju, "Službene novine Federacije BiH", br. 22/05, 8/10, 30/16.

Zakon o osiguranju posvetio je odjeljak ovoj materiji. Pri obavljanju svoje djelatnosti društva za osiguranje se moraju ponašati u skladu sa propisom koji uređuje sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i podzakonskim aktima koji uređuju područje otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, te osigurati da se cijelokupno poslovanje obavlja u skladu sa tim propisom i na osnovu njega donesenim podzakonskim aktima, kao i podzakonskim propisima Agencije za nadzor u vezi sa sprečavanjem pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Društvo za osiguranje je dužno usvojiti efikasne interne programe kojima će odrediti postupke provjere klijenta, procjene rizika, prepoznavanja klijenata i transakcija kod kojih postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti.

U slučaju kada identitet klijenta nije moguće utvrditi ili provjeriti, te kada nije u mogućnosti poduzeti mjere praćenja klijenta, obveznik neće uspostaviti poslovni odnos ni obaviti transakciju, odnosno mora prekinuti sve postojeće poslovne odnose sa tim klijentom. U ovom slučaju društvo za osiguranje obavijestit će Finansijsko-obavještajni odjel Državne agencije za istrage i zaštitu (FOO) o odbijanju ili prekidu poslovnog odnosa i odbijanju izvršavanja transakcije i dostaviti FOO-u sve do tada prikupljene podatke o klijentu ili transakciji.²²

I Zakonom o posredovanju u privatnom osiguranju stavljeni je obaveza posrednicima u osiguranju da pri obavljanju svoje djelatnosti moraju postupati sukladno Zakonu o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i podzakonskim aktima koji uređuju područje otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, te osigurati da se cijelokupno poslovanje obavlja u skladu s tim zakonom i na temelju njega donesenim podzakonskim aktima, kao i podzakonskim propisima Agencije za nadzor u vezi sa sprječavanjem pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.²³

Agencija za nadzor osiguranja Federacije Bosne i Hercegovine donijela je 27.10.2017. godine Smjernice za procjenu rizika i provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u oblasti osiguranja. Ovim Smjernicama za procjenu rizika i provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u osiguranju uređuje se: procjena rizika, utvrđivanje stepena rizičnosti grupe klijenata ili pojedinog klijenta, poslovnog odnosa ili transakcije, nova tehnološka dostignuća u vezi sa mogućom zloupotrebotom u svrhu pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, definisanje pokazatelja za sumnjive transakcije u oblasti životnog osiguranja, identifikacija i praćenje klijenta, provođenje mjera sprječavanja

---

²² Odjeljak J, član 103. Zakona o osiguranju, "Službene novine Federacije BiH", br. 23/17.

²³ Član 13a Zakona o posredovanju u privatnom osiguranju, "Službene novine Federacije BiH", br, 22/05, 8/10, 30/16

i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u društvima za osiguranje sa sjedištem u Federaciji Bosne i Hercegovine, praćenje poslovnih aktivnosti klijenta, dostavljanje podataka Finansijsko - obavještajnom odjelu Državne agencije za istrage i zaštitu (FOO), poslovi stručnog obrazovanja i usavršavanja, uspostavljanje interne kontrole i revizije od strane obveznika, zaštita i čuvanje podataka koji su obvezniku dostupni, imenovanje ovlaštene osobe za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, procedure za određivanje politički i javno eksponiranog lica, kao i druga pitanja od značaja za procjenu rizika i razvoj preventivnog sistema za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Obveznici provođenja mjera za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u nadležnosti Agencije za nadzor osiguranja Federacije Bosne i Hercegovine su, u skladu sa Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u osiguranju, i ovim Smjernicama, društva za osiguranje koja se bave poslovima životnog osiguranja i posrednici u osiguranju registrirani u Registru kod Agencije za nadzor, a koji posreduju kod zaključivanja ugovora o životnom osiguranju.

4.2. Republika Srpska

U Republici Srpskoj, Zakonom o dopuni Zakona o društvima za osiguranje²⁴ regulisano je SPN/FTA. Na društvo za osiguranje koje obavlja životno osiguranje primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Ako društvo za osiguranje u svom poslovanju ne izvršava obaveze i zadatke ili ako ne preduzima mjere i radnje definisane propisima koji uređuju sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, Agencija preduzima mjere, izdaje prekršajne naloge ili pokreće prekršajni postupak u skladu sa tim propisima. Agencija može oduzeti dozvolu za rad društvu za osiguranje koje je pravosnažno proglašeno krivim za krivično djelo pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti ili proglašeno krivim zbog težeg kršenja odredaba zakona kojim se uređuje sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti za zastupnike i brokere u osiguranju regulisano je Zakonom o zastupanju u osiguranju i posredovanju u osiguranju i reosiguranju. Na društvo za zastupanje u osiguranju, preduzetnika za zastupanje u osiguranju i brokersko društvo u osiguranju, koji obavljaju djelatnost zastupanja u osiguranju, odnosno posredovanja u osiguranju, u vrsti životnog osiguranja, primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje

---

²⁴ Član 54a Zakona o dopuni Zakona o društvima za osiguranje “Službeni glasnik Republike Srpske” br. 47/17 (Zakon o društvima za osiguranje, “Službeni glasnik Republike Srpske”, br.17/05, 01/06, 64/06, 74/10, 47/17, 58/19).

sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti²⁵.

Agencija za osiguranje Republika Srpska donijela je 2015. godine Smjernice za procjenu rizika i provođenje Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u osiguranju koje uključuju:

- 1) procjena rizika, informacija, podataka i dokumenata neophodnih za utvrđivanje stepena rizičnosti grupe klijenata ili pojedinog klijenta, poslovnog odnosa ili transakcije, nova tehnološka dostignuća u vezi sa mogućom zloupotrebotom u svrhu pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti,
- 2) pokazatelji za sumnjive transakcije u oblasti životnog osiguranja,
- 3) identifikacija i praćenje klijenta,
- 4) provođenje mjera sprječavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u filijalama, podružnicama i drugim organizacionim jedinicama društava za osiguranje, društvima za zastupanje u osiguranju i društvima za posredovanje u osiguranju, koja imaju dozvolu za obavljanje poslova životnog osiguranja i društvima za upravljanje dobrovoljnim penzionim fondovima (u Republici Srpskoj, Bosni i Hercegovini i inostranstvu),
- 5) praćenje poslovnih aktivnosti klijenta,
- 6) dostavljanje podataka Finansijsko-obavještajnom odjeljenju Državne agencije za istrage i zaštitu (FOO),
- 7) poslovi stručnog obrazovanja i usavršavanja,
- 8) uspostavljanje interne kontrole i revizije od strane obveznika,
- 9) zaštita i čuvanje podataka koji su obvezniku dostupni,
- 10) imenovanje ovlaštene osobe i zamjenika za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti,
- 11) procedure za određivanje politički i javno eksponiranog lica i
- 12) druga pitanja od značaja za procjenu rizika i razvoj preventivnog sistema za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

5. Nadzor SPN/FTA na tržištu osiguranja u BiH

Entitetske agencije u okviru svojih redovnih nadzornih aktivnosti provode i nadzor iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Kontrolu navedenog vrši entitetska agencija kod koje je obveznik registrovan, bez obzira da li posluje i u drugom entitetu putem podružnice, na osnovu izvještaja i druge dokumentacije koju su obveznici dužni da dostavljaju entitetskim agencijama. Ukoliko se utvrde nepravilnosti nalaže se mjere za njihovo otklanjanje ili se pokreće vanredna kontrola na licu mjeseta. Vanredna kontrola se vrši na osnovu nalaza iz kontinuiranog nadzora, saznanja entitetskih agencija ili po prijavi o nesolidnom, nepravilnom ili nezakonitom poslovanju. Redovna kontrola vrši se

---

²⁵ Član 32. Zakona o zastupanju u osiguranju i posredovanju u osiguranju i reosiguranju, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 47/17.

u skladu sa godišnjim planom kontrola, koja može biti sveobuhvatna ili ciljana. Prilikom izrade plana obveznici se rangiraju na osnovu provođenja mjera SPN/FTA zasnovanih na riziku, uz razvijanje i primjenu vlastite metodologije za procjenu rizika. Za izradu metodologije uzimaju se ulazni parametri, odvojeno za životno i neživotno osiguranje, na osnovu kojih se izračunava kako slijedi: stopa rasta obračunate premije, tržišni udio, stopa rasta mjerodavne premije, stopa rasta mjerodavnih šteta, stopa rasta racia šteta, stopa rasta racia troškova sprovođenja osiguranja, učešće troškova sprovođenja osiguranja u režijskom dodatku, kombinovani racio, neto tehnički rezultat u odnosu na mjerodavnu premiju u samopridržaju, koeficijent likvidnosti, nivo pokrića tehničkih rezervi, racio pokrivenosti kapitala, mišljenje nezavisnog revizora, mišljenje ovlaštenog aktuara, posljednja godina sveobuhvatne kontrole, procenat učešća žalbi prijavljenih Ombudsmanu u osiguranju u odnosu na plaćene štete. Obveznici vrše identifikaciju i analizu klijenata te određuju kategoriju rizičnosti klijenta. Obveznici imaju informacione sisteme za identifikaciju i praćenje klijenata koji ne omogućava potpunu podršku procesu upravljanja rizikom od PN u smislu da nije omogućeno praćenje transakcija klijenata u odnosu na njihove profile i praćenje sumnjičivih transakcija.

Ovlaštena lica entitetskih agencija koja vrše kontrolu provođenja mjera SPN na licu mjesta, u slučaju utvrđivanja nezakonitosti i nepravilnosti u redovnom poslovanju obveznika provođenja mjera SPN, ukazuju ovlaštenim licima obveznika na te propuste. Nakon završetka kontrole na licu mjesta organizuje se završni sastanak kod obveznika kojem prisustvuju predstavnici najvišeg rukovodstva obveznika i tom prilikom se raspravlja o svim uočenim nepravilnostima, kao i o načinu njihovog otklanjanja sa ciljem da se unaprijedi upravljanje rizikom od PN. Po završetku kontrole na licu mjesta, sačinjava se Zapisnik o izvršenom nadzoru i isti se proslijeđuje obvezniku i FOO²⁶.

Ukoliko se u nadzoru uoče nepravilnosti, entitetske agencije obvezniku nalažu njihovo otklanjanje određujući rok za izvršenje naložene mjere. Ukoliko se u ostavljenom roku ne otkloni utvrđena nepravilnost, preduzimaju se druge mjere u skladu sa zakonskim ovlaštenjima. Krivične odredbe za kršenje Zakona o SPN/FTA definisane su članom 83. (kažnjavanje pravnih lica i odgovornih lica u pravnom licu za prekršaje), dok je članom 84. definisano kažnjavanje nadzornog organa i odgovornih lica u nadzornom organu.

---

²⁶ Procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018.–2022. godine i Akcioni plan za otklanjanje identificiranih nedostataka u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2018.

6. Pravni okvir zaštite ličnih podataka

Kada je u pitanju zaštita ličnih podataka, a koja se odnosi na sprečavanje pranja novca preporuka je FATF-a da bi države trebale imati nacionalne politike za borbu protiv pranja novca i prikupljanja novca za finansiranje terorizma, sa utvrđenim rizicima, koje treba redovito preispitivati, što bi uključivalo i saradnju i koordinaciju između relevantnih tijela za osiguranje kompatibilnosti sa pravilima zaštite podataka i privatnosti i drugih sličnih odredbi.²⁷ Razmjenjene informacije bi trebalo da se koriste samo u svrhu za koju su se informacije tražile ili pružale. Svako daljnje ustupanje ili dijeljenje informacija, bilo trećim licima ili drugim vlastima ili bilo kakva upotreba takvih podataka u administrativne svrhe, svrhe istrage, gonjenja ili presuđivanja, a što nije prvobitna namjera razmjene informacija, treba biti povrđeno od strane nadležnog tijela. Zbog navedenog Zakon o SPN/FTA predviđa da podaci i informacije prikupljeni u skladu sa ovim zakonom mogu biti korišteni kao obavještajni podaci u svrhu sprečavanja i otkrivanja pranja novca, predikatnih krivičnih djela i finansiranja terorističkih aktivnosti i drugim slučajevima kako je propisano ovim zakonom²⁸.

U maju 2018. godine na teritoriju Evropske unije počela je primjena Uredbe o zaštiti ličnih podataka ili skraćeno GDPR.²⁹ Područje zaštite ličnih podataka do tada je bilo regulirano Direktivom 95/46/EC – poznata kao Data Protection Directive. Svrha donošenja Direktive 95/46/EC bila je osigurati da države članice štite temeljna prava i slobode fizičkih osoba, a posebno njihovo pravo na privatnost u pogledu obrade ličnih podataka dok istovremeno zabranjuje bilo kakva ograničenja slobodnog protoka informacija među državama članicama. Direktive kao sekundarni izvor prava EU ne primjenjuju se direktno u državama članicama Evropske unije, nego ih je potrebno „transportirati“ u nacionalno zakonodavstvo, a državama članicama je ostavljeno da izaberu način na koji će to uraditi, što je za posljedicu imali različitost pravnih propisa u državama članicama³⁰. Uz navedenu Opću uredbu, sastavni dio usvojenog zakonodavnog paketa je i Direktiva o zaštiti pojedinaca pri obradi ličnih podataka od strane nadležnih tijela u svrhu sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona krivičnih djela ili izvršavanja krivičnih sankcija i o slobodnom kretanju takvih podataka (2016/680). Uredbe se, za razliku od direktiva, primjenjuju direktno u državama članicama, te njih nije potrebno implementirati u nacionalna zakonodavstva

²⁷ FATF Preporuke, Financial Action Task Force, Paris, 2012. <http://www.fatf-fafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf>, 01.09.2019.

²⁸ Član 42 Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, „Službeni glasnik BiH“, br. 47/14, 46/16.

²⁹ General Data Protection Regulation 2016/679, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>, 03.09.2019.

³⁰ Više o tome u Z. Meškić, Pravo Evropske unije I , TDP. Sarajevo, 2012 .

čime se postigla ujednačenost pravnih propisa i pravna sigurnost svih građana Evropske unije.

Pored toga, na području Evropske unije zaštita ličnih podataka garantirana je odredbama Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i sloboda (EKLJP) u vidu prava na privatni život i odredbama Povelje Evropske unije o temeljnim pravima kao pravo na zaštitu ličnih podataka.

Ubrzani tehnološki razvoj, kao i novi načini obrade ličnih podataka stvorili su potrebu kreiranja novog mehanizma zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda pojedinaca ličnih podataka u vezi sa obradom ličnih podataka. Danas, u eri interneta informacije se prenose samo jednim „klikom“, a geografske granice postaju irelevantne čime se otvorio ogroman prostor pogodan za različite manipulacije, pa tako i upotreba ličnih podataka od strane neovlaštenih osoba u različite svrhe.

Uredbom je tačno definisano koje su to osobe koje mogu da obrađuju lične podatke uz obavezan pristanak osobe i za tačno određenu svrhu. Također, kontrolori su obavezni osigurati zaštitu ličnih podataka. U skladu s odredbama uredbe obaveze su postupanja i finansijskih institucija i osiguravajućih društava.

Sama djelatnost osiguravajućih društava iziskuje prikupljanje i pohranjivanje ličnih podataka klijenata. Ti lični podaci podrazumijevaju najčešće i JMBG, podatke o adresi stanovanja, transakcijskom računu, a po potrebi podatke o zdravstvenom stanju klijenata i slično. Osiguravajuća društva su obavezna u skladu s odredbama Uredbe obezbijediti lica tzv. službenike za zaštitu ličnih podataka koji će vršiti kontrolu pristupa tim podacima. Međutim, takvi podaci čuvaju na serverima ili „oblacima“ (u suštini pohrana u oblaku znači pohranjivanje podataka na jednom ili više poslužitelja koje možda posjeduje netko drugi, a ne pohranu na vlastitom tvrdom disku računara ili prijenosnom uređaju. Kompanije imaju vlastiti oblak ili iznajmljuju prostor za pohranu oblaka od druge kompanije-pružatelja usluga oblaka), koji su pak u vlasništvu nekih drugih privatnih kompanija, što predstavlja dodatni problem za izvršitelja obrade podataka.³¹

Član 17. Opće uredbe propisuje pravo na brisanje, odnosno „pravo na zaborav“ (*right to be forgotten*) ličnih podataka pojedinaca uz ispunjenje taksativno nabrojanih uslova. Pravo na zaborav uspostavljeno je ranije u presudi Suda EU u slučaju Google Spain. U ovom predmetu Sud je priznao pravo pojedinca da pod određenim uslovima zatraži da operator pretraživača prestane uvrštavati poveznice na internetske (mrežne) stranice trećih, na kojima su objavljeni pojedini njegovi lični podaci³². To se odnosi samo na poveznice koje pretraživač nudi u

---

³¹ Više o tome u E. De Busser, EU-US Digital Data Exchange to Combat Financial Crime: Fast is the New Slow, German Law Journal. Vol. 19, No. 5, 2018.

³² Presuda Suda EU u predmetu C-131/12 Google Spain SL, Google Inc. Protiv Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González od 13. maja 2014.

rezultatima pretrage po imenu pojedinca o kojem je riječ³³. Priznanje prava na zaborav otvorilo je brojna pitanja u vezi s njegovom praktičnom realizacijom. Između ostalog, sporno je pitanje može li se tražiti brisanje isključivo onih ličnih podataka koje je podnosič zahtjeva za brisanje sam objavio ili pak onih koje su objavile druge osobe³⁴. Prema odredbama Opće uredbe sasvim je jasno da pojedinac ima pravo tražiti od pretraživača brisanje podataka koje je sam objavio, kao i onih koje je neko drugo o njima objavio. U pravnoj nauci su se pojavila mišljenja i prijedlozi kako bi podatke trebalo automatski brisati nakon određenog vremena, te da je potrebno odrediti optimalan rok za to. Pravo na zaborav je u suprotnosti sa pravom SPN koje određuje da se podaci trebaju čuvati još dugo nakon što je posao obavljen. Prema odredbama Četvrte Direktive³⁵ države članice zahtijevaju od obveznika da čuvaju dokumentaciju i informacije u skladu s nacionalnim pravom u svrhu sprečavanja, otkrivanja i istraživanja, koje provodi FOJ ili druga nadležna tijela, mogućih slučajeva pranja novca ili finansiranja terorizma:

a) u slučaju dubinske analize stranke, kopiju dokumentacije i informacija koje su potrebne kako bi se poštovale obveze dubinske analize stranke u skladu sa utvrđenim zahtjevima, u razdoblju od pet godina nakon završetka poslovnog odnosa sa svojom strankom ili nakon dana povremene transakcije;

b) prateća dokumentacija i evidencije o transakcijama, što obuhvaća originalne dokumente ili preslike dokumenata koje su prihvatljive u sudskim postupcima na temelju primjenjivog nacionalnog prava, a koje su potrebne za utvrđivanje transakcija, u razdoblju od pet godina nakon završetka poslovnog odnosa sa svojom strankom ili nakon dana povremene transakcije.

U Bosni i Hercegovini trenutno je na snazi Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine³⁶ iz 2006. godine koji je djelimično izmijenjen i dopunjjen 2011. godine. Potrebno je napomenuti da je Bosna i Hercegovina odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU obavezna svoje zakonodavstvo uskladiti sa pravom Evropske unije, te stoga zakonodavna vlast ima zadatak donijeti novi zakon koji će biti usklađen sa Općom uredbom o zaštiti podataka EU.

---

³³ N. Gumzej, EU pravo na zaborav i globalni Internet: izvršavanje zahtjeva za uklanjanje poveznica na pretraživačima, *Media, culture and public relations* 7 (2), 2016, 171-191.

³⁴ M. Čolaković, L. Bubalo, Pravo na zaborav kao instrument zaštite prava ličnosti u Evropskoj Uniji. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli*, broj 2, 2017.

³⁵ Direktiva 2015/849 Evropskog parlamenta i Vijeća o sprečavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca ili finansiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 Evropskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ, 2015, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32015L0849>, 02.10.2019.

³⁶ Zakon o zaštiti ličnih podataka Bosne i Hercegovine, "Službeni glasnik BiH", br. 49/06, 89/11.

Agencija za zaštitu ličnih podataka Bosne i Hercegovine nadležna je za provođenje odredbi Zakona i postupanje po podnesenim prigovorima.

U oblasti osiguranja postoje pravilnici u Republici Srpskoj, dok u Federaciji BiH još uvijek nije donesen propis koji obezbeđuje zaštitu ličnih podataka. Upravni odbor Agencije za osiguranje Republike Srpske 2010. godine donio je Pravilnik o provođenju Zakona o zaštiti ličnih podataka³⁷, a 2016. godine i Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o sprovođenju Zakona o zaštiti ličnih podataka.³⁸ Članom 7. Pravilnika o provođenju Zakona o zaštiti ličnih podataka propisano je da Agencija RS vodi Registar zastupnika u osiguranju u Republici Srpskoj.

7. Zaključak

Analizirajući zakonske propise procijenjeno je da je oblast osiguranja u BiH regulisana na zadovoljavajući način u smislu objezbjeđenja zaštite i sprječavanja rizika od sprečavanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. U cilju primjene navedenih propisa obveznici provođenja mjera SPN/FTA na tržištu osiguranja BiH morali su donijeti interne akte i provoditi mjere za otkrivanje i sprječavanje PN/FTA.

Iako je tržište osiguranja u BiH u razvoju, njegovo ukupno učešće na finansijskom tržištu je puno manje nego učešće banaka. A kako se, prema propisima, za sprečavanje pranja novca posmatra samo životno osiguranje koje u Bosni i Hercegovini karakteriše niska premija i dugi periodi ulaganja, smatra se da je nizak nivo ranjivosti sektora osiguranja u BiH od SPN/FTA u odnosu na druge sektore. Uprkos tome, rizik od pojave pranja novca postoji. Razvojem tržišta životnog osiguranja, u smislu modifikacije postojećih i uvođenja novih proizvoda, ove prijetnje će biti sve izraženije. Obveznici u sektoru osiguranja, mogu svjesno ili nesvesno, biti uključeni u SPN/FTA i na taj se način izlažu reputacionom, operativnom i pravnom riziku. Oni moraju konstantno raditi na unaprjeđenju svojih znanja i vještina u otkrivanju SPN/FTA, kroz redovne obuke i obavezno obučavanje svojih zaposlenih, uspostavljajući pri tome adekvatan sistem internih kontrola i informatičku podršku. Entitetske agencije za nadzor moraju stalno da prate primjenu propisa od strane obveznika i preduzimaju odgovarajuće mjere. Potrebno je obratiti posebnu pažnju i na promjenu vlasničke strukture kako bi se izbjegle nelegalne radnje.

Kada govorimo o zaštiti ličnih podataka u sektoru osiguranja, očita je potreba

---

³⁷ Pravilnik o provođenju Zakona o zaštiti ličnih podataka, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 66/10.

³⁸ Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o sprovođenju Zakona o zaštiti ličnih podataka, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 61/16.

za usvajanjem podzakonskog okvira u Federaciji Bosne i Hercegovine od strane Agencije za nadzor osiguranja FBiH, na način na koji je to uradila Agencija za osiguranje Republike Srpske sve u cilju dosljedne provedbe Zakona o zaštiti ličnih podataka.

PREVENTION OF MONEY LAUNDERING AND TERRORISM FINANCING WITHIN THE INSURANCE SECTOR IN BOSNIA AND HERZEGOVINA WITH REFERENCE TO THE PROTECTION OF PERSONAL DATA

Abstract

In this paper, the authors will present a legal frame of prevention of money laundering in insurance with a special focus on personal data protection in Bosnia and Herzegovina and entities as well. Also, the purpose of this paper is to present different possibilities based on legal frame for the prevention of money laundering in this specified field. Moreover, different models of money laundering that appear in practice in the field of insurance will be presented. In the end, looking at the complex state of this field, we'll conclude that Bosnia and Herzegovina has made a significant step forward in implementing anti-money laundering and terrorist financing measures in the insurance sector in terms of their compliance with FATF standards. However, additional efforts will be needed in terms of harmonizing European standards in the field of personal data protection with anti-money laundering legislation.

Keywords: money laundering, insurance, personal data protection, directives, FATF, insurance companies